

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

INNOVATIVE APPROACHES TO TRAINING SPECIALISTS IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

УДК 378:37]:37.04-022.332

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-10

Неперервна освіта майбутнього педагога: теоретико-методичні аспекти

Наталія Матвєєва , Маріанна Матішак

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. У статті проаналізовано роль неперервної освіти у формуванні професійної компетентності майбутнього педагога та забезпеченні ефективності його подальшої діяльності. Акцентовано увагу на тому, що в умовах стрімких соціально-економічних та технологічних змін, а також реформування освітньої галузі, навчання у закладі вищої освіти є лише початком шляху професійного розвитку. Сучасний педагог має бути готовим до постійного самовдосконалення, оновлення знань й опанування нових методик, що є критично важливим для підтримки високого рівня викладання та відповідності вимогам суспільства. Визначено основні виклики та тенденції, які стимулюють потребу у безперервному навчанні.

Умовою ефективності неперервної освіти є цілісність процесу, що охоплює формальну, неформальну та інформальну освіту. Висвітлено ключові компоненти, які мають бути інтегровані в освітній процес майбутнього педагога: розвиток цифрової, емоційної, соціальної та міжкультурної компетентностей, а також формування навичок критичного мислення та креативності. Підкреслено необхідність упровадження індивідуальних освітніх траєкторій та використання інноваційних технологій, які сприятимуть активній позиції суб'єкта навчання та його здатності до самоорганізації.

Обґрунтовано, що неперервна освіта є невід'ємною умовою ефективності професійної діяльності педагога. Виокремлено умови розвитку неперервної освіти педагогів у сучасному освітньому середовищі: оновлення змісту, діджиталізація і модернізація, індивідуалізація і самоосвіта, інституційна підтримка та соціально-економічні чинники.

Неперервна освіта дозволяє педагогу залишатися актуальним, гнучким та здатним адаптуватися до потреб здобувачів освіти і динаміки освітнього середовища. Вдосконалення системи підготовки педагогів полягає у посиленні взаємодії між закладами вищої освіти та установами післядипломної освіти, а також формування у студентів усвідомленої потреби у професійному зростанні упродовж усього життя.

Ключові слова: неперервна освіта, професійна підготовка, самовдосконалення, навчання упродовж життя, майбутні вихователі ЗДО, майбутні вчителі початкових класів.

UDC 378:37]:37.04-022.332

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-10

Continuing education of future teachers: theoretical and methodological aspects

Nataliia Matveieva Marianna Matishak

Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. The article analyzes the role of continuing education in the formation of professional competence of a future teacher and ensuring the effectiveness of his further activities. The emphasis is on the fact that in the conditions of rapid socio-economic and technological changes, as well as the reform of the educational sector, studying at a higher education institution is only the beginning of the path of professional development. A modern teacher must be ready for constant self-improvement, updating knowledge and mastering new methods, which is critically important for maintaining a high level of teaching and meeting the requirements of society. The main challenges and trends that stimulate the need for continuing education are identified.

The theoretical and methodological principles of continuing education are the integrity of the process, which includes formal, non-formal and informal education. The key components that should be integrated into the educational process of a future teacher are highlighted: the development of digital, emotional, social and intercultural competencies, as well as the formation of critical thinking and creativity skills. The need for the implementation of individual educational trajectories and the use of innovative technologies that will promote the active position of the subject of education and his ability to self-organize is emphasized.

It is substantiated that continuing education is an indispensable condition for the effectiveness of the professional activity of a teacher. The conditions for the development of continuing education of teachers in the modern educational environment are highlighted: content update, digitalization and modernization, individualization and self-education, institutional support and socio-economic factors.

Continuing education allows a teacher to remain relevant, flexible and able to adapt to the needs of education seekers and the dynamics of the educational environment. Improving the system of teacher training consists in strengthening the interaction between higher education institutions and postgraduate education institutions, as well as forming in students a conscious need for professional growth throughout their lives.

Keywords: continuing education, professional training, self-improvement, pedagogical activity, lifelong learning, future preschool teachers, future primary school teachers.

Постановка проблеми. На сучасному етапі більшість фахівців як в Україні, так і поза її межами відчують дефіцит правових, економічних, технічних, соціально-політичних знань, позаяк рівень їхньої освітньої та професійної підготовки не відповідає суспільним і часовим запитам. Швидке старіння наукової інформації, поява нових технологій, реформування соціально-економічної системи внаслідок воєнних дій у державі створили ситуацію, за якої неможливо навчатися чогось один раз на все життя і, отже, заклали потребу систематично поглиблювати й оновлювати знання, формувати нові вміння й навички. Своєю чергою це вказує на необхідність удосконалення освітньої галузі та неперервного підвищення кваліфікації усіх без винятку працівників й, особливо, у галузі освіти. На цьому акцентують основні нормативні документи про освіту, як-от: Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Концепція Нової української школи тощо.

Ідея навчання упродовж усього життя відома ще з давніх часів, від учених Індії та Китаю. Зокрема в народній творчості вона знайшла своє відображення в лаконічному вислові – «Вік живи – вік учись». Особливо актуальною є це гасло для учителя на всіх етапах його розвитку, оскільки непрості завдання нової української школи зможе виконати лише педагог, здатний упродовж усього свідомого життя підвищувати свій загальний, культурний та професійний рівень.

Усталеною є думка про те, що педагог з його світоглядом, професійною майстерністю, загальною культурою є носієм вічного й сучасного. Мінливість технологій, видів і засобів виробництва, професійної діяльності, службових функцій, зріст потоків інформації, інтенсивний розвиток духовної сфери життя

розширення творчої складової практичної діяльності висувають нові вимоги до педагогічного працівника, його моральної зрілості, загальнокультурного й інтелектуального рівнів. Професійна компетентність сучасного педагога не обмежується вузькопрофільними рамками, а пов'язана з вирішенням широкого кола соціальних, культурологічних, психологічних та інших проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заслуговує на увагу проблема неперервної освіти педагога в сучасній практиці та наукових дослідженнях. Її неодноразово порушували у своїх працях І. Бех, К. Біла, Г. Васянович, Я. Гавриш, В. Руссол, О. Савченко та інші. Зокрема питання професійної підготовки майбутніх педагогів перебувало в полі зору науковців О. Вознюк, О. Дубасенюк, О. Гірної, І. Каленюк, А. Кузьмінського, А. Нісімчука, О. Пехоти, Н. Чухрай. Наприклад, учені О. Вознюк та О. Дубасенюк зазначають, що розвиток інтелектуального та творчого потенціалу майбутніх педагогів відбувається шляхом «включення їх у науково-дослідну діяльність, організацію в педагогічному закладі освіти інноваційного середовища з метою підготовки вчителя до творчої інноваційної педагогічної діяльності» [1, с. 53].

Науковці досліджують окреслену проблему в різних аспектах, а саме:

-підготовка здобувача вищої освіти як майбутнього педагога (В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, Н. Волкова, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Кремень, Н. Кузьміна, С. Максименко, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєва, А. Троцько);

-готовність до професійної діяльності (О. Виговська, І. Гавриш, А. Линенко, С. Литвиненко);

-професійно-творчий саморозвиток майбутніх фахівців у контексті освіти упродовж життя (О. Будник, О. Власюк, О. Вознюк, О. Дубасенюк, Ю. Зубцова, Л. Сущенко, Н. Тимошенко) тощо

Мета статті – теоретично обґрунтувати зміст і значення неперервної освіти майбутнього педагога як засадничих підвалин його подальшого професійного успіху.

Виклад основного матеріалу. Проблема неперервної освіти розглядається сьогодні у двох аспектах, а саме як неперервна освіта особистості, що має на меті формування культурної всебічно розвиненої людини й, водночас, неперервна професійна освіта, мета якої полягає в підготовці фахівця, спроможного ефективно здійснювати педагогічну діяльність та упроваджувати на всіх рівнях неперервну освіту. Відтак у науковій літературі використовується низка дотичних до проблеми дослідження дефініцій, як-от: «освіта дорослих» (adult education), «перманентна освіта» (permanent education); «освіта упродовж життя» (lifelong learning) та ін. У Законі України «Про освіту» вжито поняття «безперервний професійний розвиток» у його тлумаченні як «безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності й триває впродовж усього періоду його професійної діяльності» [2].

Н. Останіна зазначає, що «основними компонентами неперервної освіти є навчання грамотності в широкому сенсі (у т.ч. комп'ютерній, функціональній, соціальній); професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації; загальнокультурну додаткову освіту, не пов'язану із трудовою діяльністю» [4, с. 497]. Неперервна освіта, як вказує дослідниця, передбачає постійне вдосконалення знань, умінь і навичок особистості, викликане прагненням завжди

бути сучасною, потрібною в професійному та соціальному середовищі.

Аналіз сучасних наукових розвідок (О. Власюк, О. Вознюк, О. Дубасенюк, Н. Останіна та ін.) дозволив виокремити ключові умови розвитку неперервної освіти педагогів у сучасному освітньому середовищі, а саме: оновлення змісту, діджиталізація й модернізація, індивідуалізація й самоосвіта, інституційна підтримка та соціально-економічні чинники. Розглянемо докладніше:

-оновлення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційної, комунікаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки відповідно до вимог інформаційного суспільства;

-інтеграція новітніх технологій, створення інтерактивних навчальних ресурсів та підвищення інформаційної компетентності педагога в контексті діджиталізації освітнього процесу загалом;

-орієнтація на індивідуальний стиль викладання, самостійне вдосконалення, участь у професійних спільнотах;

-створення внутрішньої системи підвищення кваліфікації в закладах освіти, тренінги, майстер-класи та менторство;

-покращення умов праці, упровадження мотиваційних стимулів для професійного зростання та залучення молоді до педагогічної діяльності.

На часі – необхідність формування професійної досконалості майбутнього фахівця, підвищення його мобільності та ініціативності, розвиток творчого потенціалу, спрямованості на інноваційну діяльність. Загалом ці та інші фактори є стрижневими в процесі удосконалення усієї професійної структури суспільства, щодо зміни пріоритетів та цінностей. З іншого боку, сучасна освіта базується на філософії гуманізму, де основою є людиноцентризм. А тому вся система освіти та професійного зростання повинна бути підпорядкована особистості

Індивідуальний розвиток особистості передбачає наявність певної свободи та незалежності. Водночас важливим викликом для педагога, який дотримується демократичних цінностей, є вміння донести зміст необхідних обмежень як складової самої свободи. Чим усвідомленіше людина приймає ці обмеження, тим більшою мірою вона здатна реалізувати власну свободу й відстоювати її. Разом із тим адаптація до соціального середовища та прагнення до самостійності зумовлюють потребу в творчості, що є надзвичайно важливою для професійного становлення й розвитку сучасного фахівця. Саме тому сьогодні особливої актуальності набуває «педагогіка автономії», яка зосереджується на організації таких видів діяльності, що стимулюють самостійне прийняття рішень і формування відповідальності, тобто поважають і підтримують свободу особистості.

Ці та інші аспекти дозволяють стверджувати, що саме на етапі здобуття вищої освіти слід формувати в здобувачів прагнення саморозвитку та самореалізації у освітньому процесі та життєдіяльності в цілому шляхом здійснення самоаналізу та самооцінки власних дій, набуття знань й розширення досвіду, систематичного їх оновлення, формування навичок використання на практиці.

Усе зазначене вище реалізовується під час професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів і відображено в стандартах вищої освіти, як спеціальна (фахова) компетентність. Зокрема, у стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності А2 Дошкільна освіта виокремлено КС-20: «здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного

підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває упродовж усього життя» [3]. Відповідно під час вивчення освітніх компонентів здобувачі освіти не лише опановують програмний зміст дисциплін, передбачених навчальними планами, а й використовують потенціал неформальної та інформальної освіти. Наприклад, під час вивчення освітнього компонента «Психологія загальна» здобувачі спеціальності А2 Дошкільна освіта здобувачі мають можливість поглибити знання шляхом проходження сертифікованих онлайн-курсів на платформах Prometheus, EdEra, «Дія. Цифрова освіта» («Психологія стресу та способи боротьби з ним», «Діалоги без тривоги», «Вчимося разом. Як підтримувати дітей під час війни» та ін.).

Таким чином, здобувачі ознайомлюються з можливостями сучасних освітніх платформ, обирають курси, які найбільше відповідають їхнім інтересам, освітнім потребам, на власному досвіді переконуються в необхідності саморозвитку. Означене мотивує майбутніх педагогів до вибору власної освітньої траєкторії, забезпечує реалізацію принципу студентоцентризму в середовищі ЗВО.

Питання неперервної освіти є актуальним як для педагога-практика зокрема, так і для всієї світової спільноти. На часі – проблема створення інноваційної системи підвищення кваліфікації вчителів, яка сприятиме підвищенню їхнього професіоналізму, розвитку навичок самоосвіти та прагненню до самовдосконалення. Зокрема розв'язанню цієї проблеми підпорядкована діяльність цілісної методичної системи, як-от: міських та шкільних методичних об'єднань, творчих груп учителів, шкіл молодого учителя, різних за формою курсів підвищення кваліфікації (очні, очно-дистанційні, через участь у роботі обласних опорних закладів освіти та обласних шкіл педагогічного досвіду).

У зв'язку з тенденціями до інноваційного розвитку та цифровізації неперервної освіти

створюються нові можливості як для педагогів-практиків, так і для майбутніх вихователів ЗДО та вчителів початкових класів. Наприклад, нещодавно, у 2025 році розпочала діяльність національна платформа професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників «Вектор», призначена для взаємодії між суб'єктами надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації, педагогічних працівниць і працівників, а також для центрів професійного розвитку педагогічних працівників, закладів освіти, органів управління освітою різного рівня, науково-педагогічних працівників та ін. [5]. На платформі розміщено низку безкоштовних і платних навчальних курсів, які охоплюють різні аспекти організації освітнього процесу, психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти різного віку, методики викладання дисциплін, особливості використання інноваційних технологій тощо.

Сучасна неперервна освіта базується на гуманістичній теорії та зумовлюється прагненням особистості до самоосвіти, самовдосконалення та самоактуалізації. Це складний і багатоплановий процес, який потребує системного підходу й концептуального осмислення та відбувається упродовж усього життя особистості. В сучасних умовах педагоги працюють в непростих умовах, за яких повинні навчитись не лише якісно навчати, виховувати та розвивати, а й отримувати задоволення від професійної діяльності, шукати нові можливості й, творити. Заслужує на увагу й те, що здійснення неперервної освіти передбачає не лише опанування її навичками на етапі навчання в закладі вищої освіти, а й чітке усвідомлення своєї подальшої професійної діяльності, визначення її спрямованості, а саме:

вимагає систематичного оновлення знань, уміння «йти в ногу» з часом, здійснювати інноваційну діяльність;

-розуміння потреби володіння широким спектром комунікативних стратегій й набуття нового досвіду задля підвищення професійного рівня;

-формування стресостійкості, здатності «вижити» під час змін, уміння творчо оволодівати новими ситуаціями, здійснення самоаналізу;

-уміння визначати сутність різного роду проблем, здійснювати пошук ефективних шляхів їх розв'язання;

-формування ключових умінь і навичок та виокремлення важливих цінностей;

-здатність змінюватись відповідно до вимог часу тощо.

Іншими словами, сучасне суспільство вимагає від педагога неабиякого динамізму та оновлення, створення «кращої його версії». Отже, основним завданням освітньої галузі виступає формування та розвиток професійно мобільного фахівця, здатного до зміни видів діяльності, умілого використання системи професійно узагальнених прийомів задля вирішення будь-яких завдань.

Висновки. Нині в професійну модель випускника закладу вищої освіти закладено ідею всебічної підготовки й виховання індивіда не лише як фахівця, а й як особистості. Сучасний заклад вищої освіти водночас потребує такого викладача та здобувача, який у своїй професійній діяльності орієнтувався б на досягнення науки, неперервно досліджував власну систему роботи, конструктивно приймав нові ідеї, володів системним мисленням та уміннями визначати подальшу перспективу професійного зростання. Лише за таких умов педагог зможе вирішувати складні професійні завдання, розбудовувати й удосконалювати сучасну систему освіти.

Перспективи подальших досліджень

— усвідомлення того, що обраний фах вбачаємо у виокремленні методологічних

© 2026 Автор(и). Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах Creative Commons Attribution 4.0

Licence (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

аспектів та психолого-педагогічних умов формування в майбутніх педагогів «soft skills» та «hard skills», як синергії

особистісної та професійної складових у контексті неперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Вознюк О., Дубасенюк О. Перспективні напрямки підготовки майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності. *Нові технології навчання*. 2020. № 93. С. 50-57. URL: <https://journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/99> (дата звернення 02.03.2026).
2. Закон України «Про освіту». Законодавство України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380). Редакція від 01.01.2026, підстава – 4695-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 02.03.2026).
3. Наказ МОН України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Міністерство освіти і науки України, 2019, № 1456). Затверджено від 21.11.2019. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/683/68361/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> (дата звернення 02.03.2026).
4. Останіна Н. С. Неперервна освіта як чинник підвищення фахового рівня. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2023. № 1(3). С. 494-502. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.17733> (дата звернення 02.03.2026).
5. Про платформу «Вектор». URL: <https://vector.ued.gov.ua/uk/about-us/> (дата звернення: 30.03.2026).
6. Стець В., Борисенко З. Проблема підвищення якості професійної підготовки педагогічних кадрів у сучасних умовах. *Молодь і ринок*. 2023. №11/219. С. 96-100. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296639> (дата звернення 02.03.2026).
7. Сущенко Л., Зубцова Ю. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкової освіти: гармонізація пріоритетів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 64, Т. 2. С.134-138.

References

- 1.Vozniuk, O., & Dubaseniuk, O. (2020) Perspektyvni napriamky pidhotovky maibutnix vchyteliv do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti [Promising directions of training future teachers for innovative pedagogical activity]. *Novi tekhnologii navchannia – New learning technologies*, 93, 50-57. Retrieved from: <https://journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/99> [in Ukrainian].
- 2.Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine «On Education»] (2017). Zakonodavstvo Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 38-39, st. 380). Redaktsiia vid 01.01.2026, pidstava – 4695-IX. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
- 3.Nakaz MON Ukrainy «Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On approval of the standard of higher education in the specialty 012 «Preschool education» for the first (bachelor's) level of higher education»] (2019). Zakonodavstvo Ukrainy (Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2019, № 1456). Zatverdzheno vid 21.11.2019. Retrieved from: <https://osvita.ua/doc/files/news/683/68361/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> [in Ukrainian].
- 4.Ostanina, N. S. (2023) Neperervna osvita yak chynnyk pidvyshchennia fakhovoho rivnia [Continuing education as a factor in improving professional level.]. *Aktualni problemy v systemi osvity: zahalnoosvitnii zaklad serednoi osvity – downiversytetska pidhotovka – zaklad vyshchoi osvity –*

- Current problems in the education system: secondary education institution – pre-university preparation – higher education institution*, 1(3), 494-502. Retrieved from: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.17733> [in Ukrainian].
5. *Pro platformu «Vektor»* [About the Vector platform]. Retrieved from: <https://vector.ued.gov.ua/uk/about-us/> [in Ukrainian].
6. Stets, V., & Borysenko, Z. (2023) Problema pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky pedahohichnykh kadriv u suchasnykh umovakh [The problem of improving the quality of professional training of pedagogical personnel in modern conditions]. *Molod i rynok – Youth and the market*, 11/219, 96-100. Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296639> [in Ukrainian].
7. Sushchenko, L., & Zubtsova, Yu. (2019) Profesiinyi samorozvytok maibutnoho vchytelia pochatkovoї osvity: harmonizatsiia priorytetiv [Professional self-development of a future primary education teacher: harmonization of priorities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools*, 2(64), 134-138 [in Ukrainian].

Про авторів

Наталія Матвєєва,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти та освітніх інновацій, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0002-8495-7074,
nataliia.matveieva@pnu.edu.ua

Маріанна Матішак,

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0001-9235-9835,
marianna.matishak@cnu.edu.ua

About the Authors

Nataliia Matveieva,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary Education and Educational Innovations, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8495-7074,
nataliia.matveieva@pnu.edu.ua

Marianna Matishak,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Nursery and Special Education, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9235-9835,
marianna.matishak@cnu.edu.ua

Статтю надіслано до редколегії 10.02.2026 р.

Статтю рекомендовано до друку 22.05.2026 р.

Статтю опубліковано 31.05.2026 р.